

Innst. 54 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:139 S (2010–2011)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Borghild Tenden om å nedsette et offentlig utvalg som skal følge opp Ansvarsreformen for å bedre livssituasjonen til psykisk utviklingshemmede

Til Stortinget

Sammendrag

Det fremmes i dokumentet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som vurderer resultatene av HVPU-reformen fra 1991 og levekårssituasjonen for brukere og pårørende, og fremme forslag til hvordan livsvilkårene for denne gruppen kan bedres.»

Forslagsstillerne viser til at reformen i helsevernet for psykisk utviklingshemmede (HVPU-reformen, også kalt Ansvarsreformen) ble vedtatt i 1991. De mener intensjonene med reformen var god, men at det manglet en overordnet og langsiktig strategi for multifunksjonshemmede og deres pårørende, samt en differensiering som tok hensyn til at psykisk utviklingshemmede ikke er en ensartet gruppe. Forslagsstillerne mener videre at manglende politisk oppfølging av reformen og manglende politiske og administrative prioriteringer i kommunene har skapt en vanskelig situasjon for mange brukere, pårørende og ansatte.

Det er etter forslagsstillerne syn meget godt dokumentert at Ansvarsreformen har ført til flere alvorlige mangler, blant annet manglende bredde i tiltakene til de godtfungerende og dem med omfattende og komplekse funksjonshemninger.

Det er etter forslagsstillerne syn alvorlig at psykisk utviklingshemmede ikke alltid får det de har krav på etter lov om sosiale tjenester.

Det vises til at Statens råd for likestilling av funksjonshemmede ønsker å sette ned et offentlig utvalg som skal se nærmere på livssituasjonen til psykisk utviklingshemmede. Det er forslagsstillerne oppfatning at det er stort behov for et slikt utvalg som viser i hvilken grad man har nådd målsettingene i HVPU-reformen og som viser de framtidige utfordringene både i et bruker- og pårørendeperspektiv.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Tore Hagebakken, Are Helseth, Tove Karoline Knutsen, Sonja Mandt og Wenche Olsen, fra Fremskrittspartiet, Jon Jæger Gåsvatn, Kari Kjønås Kjos og Per Arne Olsen, fra Høyre, lederen Bent Høie, Sonja Irene Sjøli og Erna Solberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Geir-Ketil Hansen, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, og fra Kristelig Folkeparti, Aslaug Hellesøy, understreker at målene for ansvarsreformen ligger fast. Komiteen viser til at det var en enstemmig sosialkomité som i 1991 gikk inn for intensjonene i Ansvarsreformen. Komiteen viser til at ett av formålene med reformen var en avvikling av institusjonsomsorgen, og at normaliseringsprinsippet om at utviklingshemmede, så langt det er mulig, skal ha rett til samme levekår og valgfrihet som andre, var gjennomgående i reformen.

Komiteen understreker at mennesker med utviklingshemning har rett til å leve aktive og selvstendige liv. Komiteen vil peke på forpliktelsene

som følger av reformen. Komiteen mener, som forslagsstillerne, at levekårene for utviklingshemmede må bedres i mange kommuner. Selv om hovedtrenden er positiv, ifølge den ferske levekårsundersøkelsen og trendanalysen som er gjennomført, er det andre forhold som gir all grunn til videre oppfølging.

Ansvarsreformen skulle sikre mennesker med utviklingshemning muligheten til selvstendige liv i samfunnet. Institusjonalisering er en motsats til reformens intensjon. Komiteen er særlig bekymret for tendensen til å bygge stadig større omsorgssentra som via en pleiebase skal gi tjenestetilbud til mennesker med utviklingshemning og andre grupper. I den forbindelse vil komiteen vise til viktigheten av at Husbankens virkemidler og regelverk understøtter målsettingen om frie og selvstendige liv. Komiteen mener prosjekter som klart avviker fra ansvarsreformens intensjon, ikke bør støttes.

Komiteen er bekymret for at organisatoriske begrunnelser i økende grad brukes for å begrunne manglende selvbestemmelse. Komiteen understreker at tjenestetilbud utmåles etter en individuell vurdering til den enkelte, og at det derfor ikke er anledning til å tildele tjenester kollektivt. Det er komiteens syn at det er av stor viktighet å følge boligsituasjonen til mennesker med utviklingshemning tett for å hindre tendenser til reversering av ansvarsreformen på tross av politisk enighet om det motsatte.

Komiteen viser til at det ved implementeringen av ansvarsreformen ble gjort presiseringer fra Kommunaldepartementet til Husbanken i dokumentet: Retningslinjer og minimumskrav for Husbankens vurdering av boliger for mennesker med psykisk utviklingshemning. I retningslinjene fastslo departementet at antallet boenheter ved samlokalisering burde begrenses til to til fem enheter. Komiteen slutter seg til denne vurderingen og understreker forpliktelsene som følger av den. Komiteen viser videre til at Stortingets intensjon ved ansvarsreformen var å avslutte et kapittel med institusjoner for å sikre retten til selvstendige liv. Oppbygging av institusjoner bryter med denne intensjonen.

Komiteen viser til regjeringens informasjons- og utviklingsprogram. Programmet er viktig for å sikre økt bevissthet rundt ansvarsreformen og utviklingshemmedes situasjon. Komiteen har også merket seg brevet Norsk forbund for utviklingshemmede har sendt komiteen i sakens anledning. Organisasjonen er opptatt av at riktig kompetanse i kommunal sektor og spesialisthelsetjenesten ivaretas. Komiteen deler dette synet og viser til utviklingshemmedes naturlige plass i Omsorgsplan 2015 – og i arbeidet med den nasjonale pasientsikkerhetskampanjen. I den forbindelse viser komiteen til viktigheten av

kunnskap rundt og kontroll av medikamentbruk for mennesker med utviklingshemning.

Et selvstendig liv fordrer tilgang til aktiviteter som gir en meningsfull hverdag. Komiteen viser til utviklingstrekk knyttet til økt deltagelse i fritidsaktiviteter. Samtidig understreker komiteen sterkt verdien av å delta i arbeidslivet. Færre utviklingshemmede deltar i vernet eller annet arbeid, og færre har dagaktivitetstilbud. Komiteen understreker at dette ikke er en ønsket utvikling og mener at målsettingen om arbeid til alle også må gjelde mennesker med utviklingshemning.

Komiteen har merket seg at bedring av livsvilkårene for mennesker med utviklingshemning er et viktig mål også for regjeringen. Ansvarsreformen og velferden til mennesker med utviklingshemning avhenger av nøye oppfølging. Komiteen forutsetter at regjeringen vurderer kunnskaps-, utrednings- og tiltaksbehov fortløpende, og understreker viktigheten av nasjonale og overordnede føringer.

Komiteen viser til at ansvarsreformen er en vesentlig reform for å sikre utviklingshemmedes rett til et selvstendig liv, og at det er viktig å ha en helhetlig kunnskap om levekårene til mennesker med utviklingshemning.

Komiteen er kjent med at det er gjennomført og gjennomføres en rekke tiltak og programmer for å bedre livssituasjonen for mennesker med utviklingshemning, og at det er mye kunnskap om utviklingshemmedes vilkår og hvordan en kan skaffe seg mer kunnskap. Komiteen understreker viktigheten av å prioritere igangsatte tiltak og iverksetting av nye.

Komiteen viser videre til at Statens helsetilsyn har avdekket en utstrakt bruk av ulovlig tvang og makt. Komiteen viser også til at det er avdekket et problem med manglende aktivitetstilbud og manglende helsetilbud for mennesker med utviklingshemning. Komiteen mener derfor at det er av vesentlig betydning at det iverksettes tiltak som sikrer at ansvarsreformens intensjoner ivaretas.

Komiteen viser til Helsedirektoratets rapport «Vi vil, vi vil, men får vi det til?» fra 2007. Den viser til ansvarsreformens intensjoner, men slår fast at det fortsatt er et godt stykke igjen. Komiteen har i likhet med forslagsstillerne registrert at både Statens råd for likestilling av funksjonshemmede og Norsk forbund for utviklingshemmede har støttet nedsettelse av et nytt offentlig utvalg som skal gjennomgå livssituasjonen, levekårene og tjenestene til utviklingshemmede. Komiteen støtter intensjonen i dette og mener at det må gjennomføres en helhetlig utredning som vurderer resultatene av ansvarsreformen fra 1991 og levekårssituasjonen for brukere og pårørende, og at det i lys av denne vurderes tiltak for hvordan livsvilkårene for denne gruppen kan bedres. Komiteen mener at det er særlig viktig å vurdere

situasjonen knyttet til bolig, arbeid, fritid og helse i lys av Ansvarsreformen. Komiteen understreker at deltagelse fra utviklingshemmedes egne organisasjoner er viktig for et godt resultat.

Komiteen foreslår at representantforslaget vedlegges protokollen.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen viser til representantforslaget og merknadene og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:139 S (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Borghild Tenden om å nedsette et offentlig utvalg som skal følge opp Ansvarsreformen for å bedre livssituasjonen til psykisk utviklingshemmede – vedlegges protokollen.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 15. november 2011

Bent Høie

leder

Tore Hagebakken

ordfører

